

(Nederlandse samenvatting op de volgende pagina)

Abstract

This study of terracotta votive figurines from Akragas (Agrigento, Sicily) dating from the end of the sixth to the beginning of the fifth century BCE aims to investigate and explain their production, use and meaning as votives and grave goods. By using literature, iconography, and a chaîne opératoire approach, this study traces the cultural identities of its users, and reveals Akragas as a multicultural society in which the design and dedication of the figurines may have played a bridging role between the different ethnic groups.

The figurines, between 5-35 cm in height, represent a female figure, often seated and adorned with various items. Such figurines have previously been identified as 'Athena Lindia,' as they were thought to have been imported by Rhodian migrants. However, only a few of the figurines, from the second quarter of the fifth century BCE, can be positively identified as Athena as they wear a helmet. Such Athena figurines were exchanged with Gelas, Akragas' metropolis. Based on literary sources, the figurines have also been identified as Demeter and Kore/Persephone. However, there is no archaeological evidence for this identification. The figurines were produced as generic female deities, which could be adapted with the application of different attributes to represent a specific goddess. The goddess or goddesses thus signified were probably local in origin, and, despite being a popular subject for the coroplasts, their names remain unknown.

The figurines with their chubby faces, splendid furniture, and rich adornments, depict a prosperous life. This prosperity fits Diodorus Siculus' description of Akragas as a rich city. The extensive jewellery on the figurines contains strikingly large fibulae appliques fastening pectoral chains with several sorts of pendants. In contrast, the body of the figurines remained armless and abstract for some time with no indication of gender. The block shaped, sloping upper body might have originated with aniconic objects, but suggests here a seated person, covered with a rectangular apron on the front. In contrast, the face is detailed, and often crowned with a specific headgear, the *polos*. The Archaic smile reveals Greek influence on its features. The jewellery on the figurines is modelled after existing items, including pectoral bands. The form of the jewellery items changed fast, influenced by different peoples and changing fashions, which show a striking resemblance with representations of jewellery and fashion on coins.

The research on the production of the figurines was partly carried out using an archaeological experiment in which figurines and moulds were reproduced. By combining data from the experiment with an analysis of their iconographic features, most of the figurines studied can be shown to have been designed and produced locally. The moulding technique, probably introduced by newcomers to the city, provided for relatively cheap and rapid production of terracotta figurines. Local clay and marl is found near to the city, and its composition was found to be very suitable, due to its plasticity, fine structure and soft tone on firing. Wooden figurines, the forerunners of the terracotta figurines, were used in the production of the moulds of their terracotta successors. The terracotta figurines evolved into more three-dimensional forms, so that they were able to stay upright unsupported. Objects and moulds were also clearly exchanged with the city of Selinous, resulting in variations of the standard figurines with finely expressed faces. Details were also sometimes reworked by hand to add or change specific features.

Designing and dedicating these votive figurines, and possibly also jewellery, to a cult statue might have acted as a unifying element for the multi-ethnic society of Akragas. By means of these anthropomorphic figurines, modelled after local women, people could express their traditions and wishes using both old and new symbols such as the Phoenician crescent and the satyr. Inter-marriage

with primarily male migrants might have accelerated social cohesion between different ethnic groups, combining and integrating cultural traits in the newly prosperous context, forging a new identity unique to Akragas.

Samenvatting (Dutch)

Dit onderzoek analyseert de terracotta beeldjes uit Akragas (Agrigento, Sicilië) van eind zesde tot begin vijfde eeuw v. Chr. Het onderzoekt hoe deze objecten werden vervaardigd en gebruikt. Dit literair, iconografisch en materieel onderzoek traceert de culturele achtergrond van de inwoners van het gebied. De vormgeving en het gebruik van de beeldjes in religieuze context werpt nieuw licht op Akragas als cultureel gemengde samenleving.

De beeldjes stellen een vrouwelijke figuur voor, tussen de 5-35 cm. in lengte, bijgenaamd Athena Lindia, omdat ze zouden zijn meegebracht door Rhodiërs. Deze benaming is echter niet zorgvuldig omdat slechts enkele beeldjes met een helm uit de tweede kwart van de vijfde eeuw stellen de godin Athena voorstellen. Deze werden uitgewisseld met Akragas' moederstad, Gelas. Ook een identificatie met Demeter en Persephone/Kore, wordt onterecht afgeleid uit de mythologisch literaire bronnen. De vorm was in principe generiek en de standaard een vrouw, mede door de productie in mallen. Het lijkt om een of meerdere lokale godinnen te gaan, waarvan we de naam niet kennen, maar die gezien de hoeveelheid votieven grote populariteit genoten.

De weldoorvoede gezichten, hun luxueuze zetels en vooral hun sieraden wekken de indruk van grote rijkdom, hetgeen overeenstemt met de vermelding van Akragas' welvarendheid door Diodorus Siculus. Het rechthoekige en armloze lichaam toont in eerste instantie geen specifiek vrouwelijke kenmerken en is wellicht afgeleid van aniconische objecten. De gebogen vorm in het rechthoekige schort suggereert een zittende houding. Dit wordt verfraaid met uitzonderlijke grote fibula-applicaties en rijk versierd met verschillende soorten borstkettingen. Het hoofd daarentegen, vaak getooid met een *polos*, een hoofddeksel, is opvallend gedetailleerd. De 'Archaïsche glimlach' toont duidelijk een Griekse oorsprong. De afgebeelde sieraden zijn gemodelleerd naar echte sieraden en volgen allerlei modetrends. De verschillende culturele invloeden nemen zowel, oudere symbolen op, zoals de Fenicische halve maan, als nieuwere zoals de satyr.

Het onderzoek naar de productiewijze van de beeldjes is uitgevoerd met een archeologisch experiment, waarin mallen en beeldjes in opeenvolgende generaties werden gereproduceerd. In combinatie met de bovengenoemde kenmerken zijn de meeste beeldjes aan te wijzen als lokaal ontworpen en gemaakt en daarmee 'typisch' voor Akragas. Dit is ook af te leiden uit de productiewijze, in mallen en met lokaal gewonnen klei. Deze techniek, wellicht geïntroduceerd door de nieuwkomers op Sicilië, maakte zo een relatief goedkope en snelle productie mogelijk. De klei resulteerde gecombineerd met lokaal beschikbare mergel in soepele, matig krimpand en beige-bakkend terracotta met een fijne structuur. Houten beeldjes zijn in een vroeg stadium van deze toepassing gebruikt om mallen te maken, maar werden al snel vervangen door de meer driedimensionale blok-vorm, die recht op kon blijven staan. Ondanks deze productiewijze is de variëteit aan modellen, mede door de uitwisseling met o.a. Selinous groot. Details werden soms handmatig of met behulp van losse mallen aangebracht.

Gezamenlijk uitgevoerde rituelen, zoals het wijden van deze votiefbeeldjes en het versieren van een cultusbeeld met sieraden, creëerden een eensgezindheid in het multi-etnische Akragas. De figuurtjes, zijn gemodelleerd naar de lokale vrouwen en geven blijk van integratie, wellicht door gemengde

huwelijken. Zo werden tradities geïntegreerd en nieuwe identiteit ontwikkeld binnen de context van het welvarende Akragas.